

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislar to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy xujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev

i.f.n., professor I.S. Xotamov

i.f.d., professor Sh.I. Alibekov

i.f.d., professor V.P. Kuznetsov

i.f.f.d., dotsent N. Nosirova

i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov

assis. G. Axmedova

assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov

i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO'BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
"QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH"	
Alimov O.S.	82
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa'dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO‘LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO‘LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO‘NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИКЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSİYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOIYLLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raxymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР КАДРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНСИЯЛАРИНИ РИВОJЛАНТИРИШДА RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO‘JALIGIDA KLASTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O‘ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA‘SIRINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

8. Mirsoatov A.Q. PhD, mustaqil izlanuvchi. Raqamli transformatsiya: mazmuni, mohiyati, shart-sharoitlari va istiqbolli yo‘nalishlari. Toshkent, «Iqtisodiyot va innovasion texnologiyalar» jurnali 3/2022

9. Shohruh Raxmat. Raqamli transformatsiya biznesning rivojlanishiga qanday yordam bermoqda? <https://ict.xabar.uz/uz/startap/raqamli-transformatsiya-biznesning-rivojlanishiga-qanday-yordam>

10. Raqamli Transformatsiya: Biznesingiz Uchun Asosiy Strategiyalar <https://www.kpi.com/uz/raqamli-transformatsiya-biznesingiz-uchun-asosiy-strategiyalar/>

11. Raqamli Transformatsiya: Biznesingiz Uchun Asosiy Strategiyalar <https://www.kpi.com/uz/raqamli-transformatsiya-biznesingiz-uchun-asosiy-strategiyalar/>

BARQAROR INVESTITSİYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL

Maxmasobirova Nigora Uktam qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti “Iqtisodiyot va menejment” kafedrasida katta o‘qituvchisi, (PhD)

E-mail: m_nigora93@mail.ru

Orcid: 0000-0001-9607-2882

Annotatsiya. Mazkur maqolada barqaror investitsiyalar tushunchasi va ularni baholashda qo‘llaniladigan ESG (Environmental, Social, Governance) me‘zonlari tizimli nazariy tahlil asosida o‘rganilgan va tadqiqot davomida BMT, OECD, IFC, va Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro ESG standartlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: barqaror investitsiya, ESG me‘zonlari, ekologik omillar, ijtimoiy mas‘uliyat, korporativ boshqaruv, yashil iqtisodiyot.

Annotation. In this article, the concept of sustainable investments and the ESG (Environmental, Social, Governance) criteria used for their evaluation are studied through a systematic theoretical analysis, and the international ESG standards developed by the UN, OECD, IFC, and the European Commission are examined.

Keywords: sustainable investment, ESG criteria, environmental factors, social responsibility, corporate governance, green economy.

Аннотация. В данной статье рассматривается концепция устойчивых инвестиций и критерии ESG (Environmental, Social, Governance), используемые для их оценки, на основе системного теоретического анализа. Также проанализированы международные стандарты ESG, разработанные ООН, ОЭСР, МФК и Европейской комиссией.

Ключевые слова: устойчивые инвестиции, критерии ESG, экологические факторы, социальная ответственность, корпоративное управление, зелёная экономика.

Kirish

So‘nggi o‘n yilliklarda jahon iqtisodiyoti nafaqat foyda, balki ijtimoiy mas‘uliyat va ekologik xavfsizlik tamoyillari asosida shakllanmoqda hamda global iqtisodiyotda investitsiyalarning yo‘nalishi tobora “barqarorlik” tamoyiliga

asoslanmoqda. An'anaviy investitsiyalarda asosiy e'tibor moliyaviy rentabellikka qaratilgan bo'lsa, hozirgi davrda bu yondashuv kengayib, ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG – *Environmental, Social, Governance*) omillarni ham o'z ichiga olmoqda⁷⁵. Bunday yondashuv nafaqat investorlarning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi⁷⁶. Shu boisdan "barqaror investitsiya" tushunchasi bugungi kunda iqtisodiy siyosatning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Mazkur maqolada barqaror investitsiyalar mohiyati, ularning ESG me'zonlari asosidagi baholash tizimi va bu me'zonlarning amaliy ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi hamda ushbu me'zonlar orqali investitsiyalarning "barqaror" deb atalish sabablarini ilmiy asosda izohlanadi

Metodologiya

Tadqiqot asosan tizimli nazariy tahlil va qiyosiy solishtirma tahlil qilish metodlariga asoslangan. Ma'lumotlar manbalari sifatida BMTning PRI hujjatlari, Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC)ning ESG bo'yicha ko'rsatmalari, Yevropa Ittifoqining "EU Taxonomy for Sustainable Activities" hamda CFA Institutining mas'uliyatli investitsiya bo'yicha qo'llanmalari tanlandi. Turli manbalardagi ESG indikatorlari solishtirilib, ularning o'xshash va farqli jihatlari ajratib chiqildi va har bir me'zon uchun asosiy sub-kriteriyalarning xususiyatlari o'rganildi.

Ma'lumotlar sifat tahlil usuli orqali qayta ishlanib, ilmiy adabiyotlar bilan solishtirildi. Bu esa nazariy tushunchalarni real iqtisodiy jarayonlar bilan uyg'unlashtirish imkonini berdi.

Natijalar va tahlil

Barqaror investitsiyalar – bu uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash bilan birga, tabiiy resurslarni asrash, ijtimoiy adolatni mustahkamlash va shaffof boshqaruv tamoyillariga amal qiluvchi sarmoyalar tizimidir⁷⁷. Bunday investitsiyalar odatda "mas'uliyatli investitsiyalar" (responsible investment) deb ham ataladi va ular BMTning "Responsible Investment Principles" (UN PRI) tashabbusi doirasida keng rivojlanmoqda⁷⁸.

Barqaror investitsiya – bu iqtisodiy foydani olish bilan birga ekologik xavfsizlik, ijtimoiy tenglik va korporativ boshqaruvning shaffofligini ta'minlovchi investitsiya shaklidir⁷⁹. Ushbu yondashuv "uch barqarorlik ustuni" (*triple bottom line*) kontsepsiyasiga asoslanadi: *profit* (foyda), *people* (inson), *planet* (sayyora)⁸⁰.

⁷⁵World Bank (2023). Sustainable Finance and ESG Integration. Washington, DC.

⁷⁶ UNEP (2022). Green Economy and Sustainable Investment Principles. United Nations Environment Programme.

⁷⁷ IFC (2022). Environmental and Social Sustainability Performance Standards. Washington, D.C.

⁷⁸ **Principles for Responsible Investment (PRI)** (2024). What are Responsible Investments? London.

⁷⁹ OECD (2023). Environmental, Social and Governance Investing: Trends and Policy Implications. Paris.

⁸⁰ Elkington, J. (1998). Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. Capstone Publishing.

Barqaror investitsiyalar – bu ijtimoiy va xususiy kapitaldan foydalanib, atrof-muhit barqarorligini ta'minlashga qaratilgan tovar va xizmatlarni sotib olish amaliyotlarini anglatadi. Ular iqlim o'zgarishi oqibatlarini kamaytirish hamda ekotizimlarning xilma-xilligini saqlashga qaratilgan tashabbuslarni ham o'z ichiga oladi⁸¹.

Barqaror investitsiyalar – bu moliyaviy daromadni ta'minlash bilan birga, ekologik muammolarni yumshatish, BMT Barqaror Rivojlanish Maqsadlariga (SDG) erishish va biznesda ijobiy ta'sir yaratishni o'zida mujassam etgan istiqbolli investitsiya turidir⁸².

Demak, barqaror investitsiya – bu nafaqat moliyaviy natijaga, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikka ham xizmat qiluvchi iqtisodiy faoliyatdir.

Barqaror moliyalashtirish – bu investitsiya va moliya faoliyati bo'lib, unda ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) omillari hisobga olinadi⁸³. ESGni inobatga olish qarori axloqiy sabablarga ko'ra ham, moliyaviy manfaat uchun ham yoki ikkala omil asosida qabul qilinishi mumkin bo'lib, bugungi kunda global maydonda investorlar tomonidan barqaror rivojlanishni ta'minlashda qo'llaniladigan muhim yo'nalishga aylandi.

Barqaror investitsiyalarning ESG me'zonlari uch asosiy guruhga ajratildi: **Environmental (Atrof-muhit)**, **Social (Ijtimoiy)** va **Governance (Boshqaruv)**. Har bir guruh uchun asosiy mezonlar va ular asosida barqarorlikni ta'minlovchi omillar quyida keltiriladi.

1-jadval

Barqaror investitsiyalarni baholash mezonlari (ESG tizimi):

Turi	Asosiy yo'nalishlar	Misollar / Ko'rsatkichlar
Environmental (Atrof-muhit)	Ekologik ta'sirni baholash	- Iqlim o'zgarishi va karbon izlari - Energiya samaradorligi - Suv va chiqindilar boshqaruvi - Biologik xilma-xillikni saqlash
Social (Ijtimoiy)	Inson va jamiyat bilan bog'liq omillar	- Mehnat xavfsizligi va xodimlar huquqlari - Inson huquqlari va ta'minot zanjiri - Mahalliy hamjamiyatga ta'sir
Governance (Boshqaruv)	Korporativ boshqaruv va etika	- Korporativ shaffoflik va mustaqillik - Korruptsiyaga qarshi siyosat - Rag'batlantirish siyosati va barqarorlik uyg'unligi

Manba: muallif tomonidan tuzildi

1. Environmental (Atrof-muhit) me'zonlari

⁸¹ **Sustainable investment.** ScienceDirect. Available at: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/sustainable-investment> (Accessed: 1 October 2025).

⁸² Monica Singhania, Ibna Bhan, Gurmani Chadha; Sustainable investments: a scientometric review and research agenda. Managerial Finance 4 January 2024; 50 (1): 266–294. <https://doi.org/10.1108/MF-04-2023-0238>

⁸³ **What is sustainable investing & why is it important?** (2025). IMD Blog. Available at: <https://www.imd.org/blog/sustainability/sustainable-investing/> (Accessed: 1 October 2025).

Atrof-muhit omillari investitsiya loyihasining ekologik ta'sirini baholaydi. korxonaning atrof-muhitga ta'siri, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va iqlim o'zgarishiga qarshi strategiyalarni o'z ichiga oladi⁸⁴. Masalan, "yashil energiya"ga sarmoya kirituvchi kompaniyalar ESG reytingida yuqori baholanadi.

a) Iqlim o'zgarishi va karbon izlari (Carbon footprint): investitsiya subyekti tomonidan chiqarilayotgan issiqxona gazlari o'lchanadi. Kam uglerodli texnologiyalarga o'tish strategiyasiga ega bo'lgan kompaniyalar yuqori baholanadi⁸⁵.

b) Energiya samaradorligi: mahsulot birligiga sarflanadigan energiya miqdori va qayta tiklanuvchi manbalar ulushi hisobga olinadi. Energiya intensivligini kamaytirish siyosati mavjud bo'lishi kerak⁸⁶.

c) Suv resurslari va chiqindilar boshqaruvi: suv iste'moli, qayta ishlangan suv ulushi, chiqindilarning qayta ishlanish darajasi va "aylanma iqtisodiyot" (circular economy) tamoyillariga amal qilinishi muhim⁸⁷.

d) Biologik xilma-xillikni saqlash: kompaniyaning faoliyati tabiiy muhitga, o'rmon va biologik resurslarga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi lozim. Tabiiy ekotizimni tiklash dasturlari mavjud bo'lishi talab qilinadi⁸⁸.

2. Social (Ijtimoiy) me'zonlari

Ijtimoiy mezonlar inson huquqlari, mehnat sharoiti, tenglik va jamiyat bilan munosabatlarga aloqador bo'lib, korxonaning xodimlar huquqlari, mehnat xavfsizligi, mahalliy jamoalar bilan aloqalari va ijtimoiy inklyuziya darajasini baholaydi⁸⁹. Ijtimoiy mas'uliyatli kompaniyalar jamiyatda ishonch muhitini mustahkamlaydi.

a) Mehnat xavfsizligi va xodimlar huquqlari: xodimlar uchun xavfsiz mehnat muhiti yaratish, OHS (Occupational Health and Safety) siyosati mavjudligi, majburiy mehnat va kamsitishning oldini olish choralari muhim⁹⁰.

b) Inson huquqlari va ta'minot zanjiri: kompaniya yoki loyiha ta'minot zanjirida inson huquqlariga hurmat bilan yondashadi, bolalar mehnatidan foydalanmaydi, va shikoyat mexanizmlariga ega bo'lishi kerak⁹¹.

c) Mahalliy hamjamiyatga ta'sir: investitsiya loyihasi joylashgan hududdagi aholi uchun ijobiy natijalar (ish o'rinlari, ijtimoiy infratuzilma, ekologik xavfsizlik) keltirishi lozim. Mahalliy manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik – muhim ko'rsatkich⁹².

⁸⁴ UNEP (2022). Green Economy and Sustainable Investment Principles. United Nations Environment Programme.

⁸⁵ European Commission (2023). EU Taxonomy for Sustainable Activities. Brussels.

⁸⁶ IFC (2022). Environmental and Social Sustainability Performance Standards. Washington, D.C.

⁸⁷ UNEP Finance Initiative (2023). Sustainable Finance and ESG Integration Guidelines. Geneva.

⁸⁸ Principles for Responsible Investment (PRI) (2024). What are Responsible Investments? London.

⁸⁹ World Bank (2023). Sustainable Finance and ESG Integration. Washington, DC.

⁹⁰ IFC (2022). Environmental and Social Sustainability Performance Standards. Washington, D.C.

⁹¹ UN PRI (2024). Principles for Responsible Investment: Annual Report.

⁹² UNEP Finance Initiative (2023). Sustainable Finance and ESG Integration Guidelines. Geneva.

3. Governance (Boshqaruv) me'zonlari

Boshqaruv omillari korporativ tuzilma, shaffoflik va etika darajasini belgilaydi va korporativ boshqaruvning shaffofligi, aksiyadorlar huquqlari, korrupsiyaga qarshi siyosat va etika standartlariga amal qilishni qamrab oladi⁹³.

a) Korporativ shaffoflik va mustaqillik: direktorlar kengashida mustaqil a'zolar mavjudligi, yillik hisobotlarning ochiqqligi va manfaatlar to'qnashuvini bartaraf etish choralari baholanadi⁹⁴.

b) Korrupsiyaga qarshi siyosat: anti-korrupsiya va kompleans tizimlari mavjudligi, ichki audit natijalari va qonunlarga muvofiqlik darajasi o'lchanadi⁹⁵.

c) Rag'batlantirish siyosati va barqarorlik uyg'unligi: rahbariyatning mukofot tizimi ESG natijalariga bog'langan bo'lishi kerak. Bu omil kompaniyaning uzoq muddatli barqarorlikka sodiqligini ko'rsatadi⁹⁶.

ESG me'zonlari investitsiyalarning faqat moliyaviy emas, balki ijtimoiy va ekologik samaradorligini baholash imkonini beradi. Bu orqali investorlar risklarni kamaytirish, reputatsiyani himoya qilish va barqaror qiymat yaratish imkoniga ega bo'ladi⁹⁷.

Barqaror investitsiyalar aynan atrof-muhitni muhofaza qilish orqali tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashii, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlab, adolatli mehnat sharoitlarini yaratishi hamda korporativ boshqaruvning shaffofligi orqali korrupsiya xavfini kamaytirishi va investor ishonchini oshirgani uchun ham "barqaror" deb ataladi⁹⁸. Ya'ni, qisqa muddatli foyda emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy foydani maqsad qiladi va barqarorlikni ham ta'minlaydi⁹⁹. Masalan, ekologik toza texnologiyalarga sarmoya kiritish iqlim xavfini kamaytiradi, ijtimoiy mezonlarga rioya etish esa kadrlar barqarorligini oshiradi.

Ammo ESG yondashuvining ayrim cheklovlari ham mavjud bo'lib, eng asosiylariga "greenwashing" (kompaniyalarning o'zini ortiqcha ekologik yoki ijtimoiy mas'uliyatli qilib ko'rsatishi), ESG standartlarining turlicha va yagona bo'lmaganligi, hamda barqarorlikning moliyaviy bo'lmagan ta'sirini aniq o'lchash qiyinligi kabilarni kiritish mumkindir¹⁰⁰.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, barqaror investitsiyalarni belgilovchi asosiy mezonlar ESG tizimida to'liq ifoda topadi va ESG me'zonlariga asoslangan

⁹³ UN PRI (2024). Principles for Responsible Investment: Annual Report.

⁹⁴ CFA Institute (2023). ESG Investing and Corporate Governance Framework. New York.

⁹⁵ IFC (2022). Environmental and Social Sustainability Performance Standards. Washington, D.C.

⁹⁶ Principles for Responsible Investment (PRI) (2024). What are Responsible Investments? London.

⁹⁷ European Commission (2023). EU Taxonomy for Sustainable Activities. Brussels.

⁹⁸ OECD (2023). Environmental, Social and Governance Investing: Trends and Policy Implications. Paris.

⁹⁹ UNEP (2022). Green Economy and Sustainable Investment Principles. United Nations Environment Programme.

¹⁰⁰ <https://uksif.org/learn/what-is-sustainable-investing/>

investitsiyalar iqtisodiy barqarorlikning muhim mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi. Ular kompaniyalarning ekologik mas’uliyatini, ijtimoiy adolatini va boshqaruvdagi shaffofligini oshiradi. Shu sababli, barqaror investitsiyalarni rivojlantirish milliy strategiyalar darajasida ustuvor yo‘nalish sifatida qaralishi lozim. Xususan, Kelajakda ESG standartlari asosida investitsiya loyihalarini baholash tizimini joriy etish, moliyaviy sektorni “yashil iqtisodiyot” tamoyillariga moslashtirish O‘zbekiston uchun ham iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishi va barqaror rivojlanish maqsadlariga xizmat qilishi mumkin. Atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv omillarining uyg‘unligi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ijtimoiy mas’uliyatni ham ta’minlaydi. Kelgusida bu sohada empirik tadqiqotlar, ESG reyting tizimlarini mahalliy sharoitga moslashtirish, va barqaror moliyalashtirish siyosatini rivojlantirish dolzarb yo‘nalish bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. World Bank (2023). Sustainable Finance and ESG Integration. Washington, DC.
2. UNEP (2022). Green Economy and Sustainable Investment Principles. United Nations Environment Programme.
3. OECD (2023). Environmental, Social and Governance Investing: Trends and Policy Implications. Paris.
4. UN PRI (2024). Principles for Responsible Investment: Annual Report.
5. European Commission (2023). EU Taxonomy for Sustainable Activities. Brussels.
6. IFC (2022). Environmental and Social Sustainability Performance Standards. Washington, D.C.
7. UNEP Finance Initiative (2023). Sustainable Finance and ESG Integration Guidelines. Geneva.
8. Principles for Responsible Investment (PRI) (2024). What are Responsible Investments? London.
9. CFA Institute (2023). ESG Investing and Corporate Governance Framework. New York.
10. Elkington, J. (1998). Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. Capstone Publishing.
11. Singhania, M., Bhan, I. and Chadha, G. (2024). ‘Sustainable investments: a scientometric review and research agenda’, *Managerial Finance*, 50(1), pp. 266–294. <https://doi.org/10.1108/MF-04-2023-0238>
12. Sustainable investment. ScienceDirect. Available at: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/sustainable-investment> (Accessed: 1 October 2025).

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114